

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej małżonków

Przedmiotem niniejszego poradnika jest podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami (byłymi małżonkami).

Ustawodawca w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym wskazał dwa rodzaje małżeńskich ustrojów majątkowych: ustrój wspólności ustawowej (art. 31 k.r.o.) oraz ustrój umowy (art. 47 k.r.o.).

Z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z **mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa)** obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Tak więc **ustrój ustawowej wspólności** obowiązuje w sytuacji, gdy małżonkowie przed zawarciem małżeństwa, jak również później, nie zawarli umowy majątkowej, i powstaje on z mocy samego prawa z chwilą zawarcia małżeństwa. Natomiast **ustrój umowy** - małżonkowie bądź nupturienti mogą ustanowić w drodze umowy majątkowej małżeńskiej.

W małżeństwie, w którym funkcjonuje ustrój wspólności ustawowej, występują trzy masy majątkowe:

- 1) majątek osobisty męża***
- 2) majątek osobisty żony i***
- 3) majątek wspólny obojga małżonków.***

Decydując się na zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej, małżonkowie mają do wyboru trzy umowne ustroje majątkowe:

- 1) wspólność majątkową (rozszerzoną bądź ograniczoną w stosunku do wspólności ustawowej);***
- 2) rozdzielną majątkową;***
- 3) rozdzielną majątkową z wyrównaniem dorobków.***

Małżonkowie mogą również umownie ustanowić ustrój wspólności ustawowej.

Taka sytuacja ma miejsce, gdy w drodze kolejnej umowy majątkowej małżeńskiej (art. 47 § 2 k.r.o.), zmieniającej dotychczasową, małżonkowie postanowią o zastąpieniu obowiązującego ich umownego ustroju wspólności majątkowej (rozszerzonej bądź ograniczonej w stosunku do wspólności ustawowej) bądź umownego ustroju rozdzielną majątkową, w tym z wyrównaniem dorobków, ustrojem wspólności ustawowej.

Sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**

w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/434/2020-2021**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Wspólność majątkowa małżeńska

Z majątkiem wspólnym, mamy do czynienia tylko w sytuacji wspólności majątkowej, bez względu na źródło jej powstania (ustawa czy umowa).

Wspólność majątkowa małżeńska jest współwłasnością (wspólnością) łączną (bezdziałową) (art. 196 § 1 k.c.). Bezdziałowy jej charakter sprawia, że małżonkowie, nabywając w trakcie jej trwania wartość majątkową która będzie stanowiła składnik majątku wspólnego, nabywają ją ale nie w określonych ułamkach, tylko na prawach małżeńskiej wspólności majątkowej, co oznacza, że cały przedmiot staje się własnością niepodzielnie obojga małżonków. Z tym że oczywiście „niepodzielnie” do czasu zniesienia wspólności majątkowej małżeńskiej, później bowiem wspólność ta przyjmuje postać ułamkową.

Zakaz żądania podziału majątku wspólnego w czasie trwania wspólności

W czasie trwania wspólności żaden z małżonków nie może żądać podziału majątku wspólnego (zd. 1 art. 35 k.r.o.). Nie może również rozporządzać ani zobowiązywać się do rozporządzania udziałem, który w razie ustania wspólności przypadnie mu w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku.

Zgodnie z postanowieniem SN z 18.01.2012 r., II CSK 139/11, LEX nr 1162655, „**zawarta w czasie trwania małżeńskiej wspólności majątkowej umowa o podziale majątku wspólnego jest nieważna**”. Podobnie niedopuszczalne jest zawarcie ugody sądowej, mocą której dochodzi do podziału majątku wspólnego w czasie, kiedy wspólność ustawowa nadal istnieje (postanowienie SN z 11.09.1998 r., I CKN 60/98, niepubl.).

Tym samym należy uznać, że w czasie trwania wspólności ustawowej nie jest dopuszczalny ani umowny, ani sądowy – nawet na zgodny wniosek małżonków – podział majątku wspólnego.

Podział majątku wspólnego jest zatem możliwy dopiero z chwilą ustania wspólności majątkowej między małżonkami.

Ustanie wspólności ustawowej

1. Wspólność ustawowa majątkowa małżeńska, która powstała z chwilą zawarcia małżeństwa wiąże małżonków przez cały czas jego trwania. Natomiast przestaje wiązać z chwilą ustania małżeństwa bez względu na jego przyczynę. **Mianowicie ustaje ona:**

Sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**

w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/434/2020-2021**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

- 1) z chwilą śmierci jednego z małżonków lub jednoczesnej śmierci obojga małżonków;**
- 2) z chwilą, która w prawomocnym orzeczeniu o uznaniu jednego z małżonków za zmarłego została oznaczona jako chwila jego śmierci (art. 55 § 1 k.r.o.);**
- 3) z chwilą uprawomocnienia się wyroku o rozwiązaniu małżeństwa przez rozwód (art. 56 § 1 k.r.o.);**
- 4) z chwilą uprawomocnienia się wyroku orzekającego o unieważnieniu małżeństwa (art. 21 k.r.o.).**

2. Poza powyższym małżonkowie mogą wcześniej, czyli w trakcie trwania małżeństwa, spowodować ustanie wspólności ustawowej poprzez :

- 1) zawarcie umowy, którą wspólność ustawową rozszerzą lub ograniczą albo ustanowią rozdzielność majątkową lub rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków (art. 47 § 1 k.r.o.) – z chwilą zawarcia umowy lub z chwilą w niej oznaczoną;**
- 2) ustanowienie przez sąd rozdzielności majątkowej -po wystąpieniu z pozwem jednego z małżonków (art. 52 § 1 i 1a k.r.o.) – z chwilą oznaczoną w wyroku;**
- 3) ubezwłasnowolnienie jednego z małżonków (art. 53 § 1 k.r.o.) – z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o ubezwłasnowolnieniu;**
- 4) ogłoszenie upadłości jednego z małżonków (art. 53 § 1 k.r.o. oraz art. 124 p.u.n.) – z chwilą ogłoszenia upadłości;**
- 5) orzeczenie separacji (art. 54 § 1 k.r.o.) – z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia o separacji.**

*Kiedy wspólność między małżonkami ustaje w czasie trwania małżeństwa, obowiązuje ich **ustrój umownej wspólności majątkowej**. Zakres tej wspólności może być szerszy lub węższy w zależności od zawartej umowy, albo ustrój rozdzielności majątkowej lub rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków, a w pozostałych wypadkach – przymusowy ustrój rozdzielności majątkowej.*

Ustanie wspólności ustawowej obejmuje – co do zasady cały majątek, który był nią objęty. Inaczej mówiąc nie może nastąpić ustanie wspólności co do poszczególnych przedmiotów majątkowych wchodzących w jej skład. Jedynie wyjątkowo może być inaczej.

Przykład: Zgodnie z **art. 680¹ § 2 k.c.** ustanie wspólności majątkowej w czasie trwania małżeństwa nie pociąga za sobą ustania wspólności najmu lokalu mającego służyć zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych rodziny, jednak sąd, stosując odpowiednio przepisy o ustanowieniu w wyroku rozdzielności majątkowej, tj. **art. 52 k.r.o.**, może z ważnych powodów na żądanie jednego z małżonków znieść wspólność najmu lokalu (tak M. Sychowicz [w:] K. Piasecki (red.), H. Ciepla, B. Czech, T. Domińczyk, S. Kalus, M. Sychowicz, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2011).

Sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**

w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/434/2020-2021**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Sytuacje, w których podział majątku wspólnego jest niedopuszczalny

▪ ogłoszenie upadłości jednego z małżonków

Zgodnie z **art. 124 p.u.n.** z dniem ogłoszenia upadłości jednego z małżonków powstaje między nimi rozdzielnosc majątkowa. Jeżeli małżonkowie pozostawali w ustroju wspólności majątkowej, ich majątek wspólny wchodzi do masy upadłości, a **jego podział jest niedopuszczalny**. Małżonek upadłego może dochodzić w postępowaniu upadłościowym należności z tytułu udziału w majątku wspólnym, zgłaszając tę wierzytelność sędziemu-komisarzowi. Do masy upadłości nie wchodzi przedmioty służące wyłącznie małżonkowi upadłego do prowadzenia działalności gospodarczej lub zawodowej, choćby były objęte majątkową wspólnością małżeńską, z wyjątkiem przedmiotów majątkowych nabytych do majątku wspólnego w ciągu 2 lat przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości.

- **Z chwilą prawomocnego uchylecia ubezwłasnowolnienia małżonka (art. 559 § 1 k.p.c.) oraz z chwilą prawomocnego umorzenia (art. 361 p.u.n.), ukończenia (art. 368 p.u.n.) lub uchylecia (art. 371 p.u.n.) postępowania upadłościowego ustaje przyczyna ustanowienia przymusowej rozdzielnosci majątkowej i ten ustrój majątkowy przestaje obowiązywać małżonków. Zgodnie z art. 53 § 2 k.r.o. niezależnie od tego, jaki ustrój majątkowy obowiązywał małżonków przed ubezwłasnowolnieniem lub ogłoszeniem upadłości jednego z małżonków, po ustaniu tych przyczyn powstaje między małżonkami ustawowy ustrój majątkowy. Z tym, że ten ostatni ustrój nie jest już ustrojem przymusowym, a zatem małżonkowie mogą ten ustrój zmienić i stosunki majątkowe między sobą uregulować umownie (art. 47 § 1 k.r.o.).**

Podział majątku wspólnego tryb nieprocesowy

Do postępowania o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami stosuje się odpowiednio przepisy o dziale spadku (art. 680–689 k.p.c.) oraz przepisy dotyczące zniesienia współwłasności (art. 617–625 k.p.c.). Przy czym istotne jest to, że dopiero z chwilą ustania wspólności ustawowej małżeńskiej każdy z małżonków może żądać podziału majątku wspólnego.

Postępowanie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami prowadzi się w trybie nieprocesowym.

Sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**

w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/434/2020-2021**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Zgodnie z art. 507 k.p.c. sprawy o podział majątku wspólnego rozpoznawane są przez sądy rejonowe. Wniosek należy złożyć do sądu położenia majątku, a jeżeli wspólność ustała przez śmierć jednego z małżonków – do sądu spadku (art. 566 k.p.c.)

Podział majątku wspólnego

Podziału majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej można dokonać w dwojaki sposób:

- 1) w drodze umowy,**
- 2) w drodze postępowania sądowego.**

Umowy podział majątku wspólnego dokonywany jest stosownie do art. 1037 § 1 k.c. w związku z art. 46 k.r.o. albowiem w tym przypadku przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego odsyłają do odpowiedniego stosowania przepisów o dziale spadku.

Umowny podział majątku wspólnego może nastąpić na mocy umowy pozasądowej lub na mocy umowy zawartej przed sądem przybierającej postać ugody. Do zawarcia ugody może dojść w postępowaniu nieprocesowym o podział majątku wspólnego, w postępowaniu pojednawczym, w postępowaniu mediacyjnym i w postępowaniu przed sądem polubownym. Przy czym w przypadku gdy w skład majątku wspólnego wchodzi nieruchomości bądź spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu umowa musi być zawarta w formie aktu notarialnego.

Sądowy podział majątku wspólnego może nastąpić na mocy orzeczenia wydanego w postępowaniu nieprocesowym (w formie postanowienia), orzeczenia wydanego w postępowaniu procesowym (w formie wyroku - w sprawie o rozwód, o unieważnienie małżeństwa czy o separację) i orzeczenia wydanego przez sąd polubowny.

Sposoby podziału majątku wspólnego :

W odniesieniu do sposobów dokonania podziału majątku wspólnego dokonywanego przez sąd, czyli zniesienie współwłasności może nastąpić według: **podziału fizycznego** (podział w naturze), **przyznania całej rzeczy jednemu ze współwłaścicieli**- z obowiązkiem spłaty drugiego, **licytacyjnej sprzedaży rzeczy wspólnej** (podział cywilny) – i podział uzyskanej sumy. Dopuszczalne jest także kumulowanie tych sposobów, czyli podział fizyczny majątku poprzez przyznanie poszczególnych przedmiotów majątkowych małżonkom (byłym małżonkom) a różnica w wartości udziałów wyrównywana jest za pomocą spłat lub dopłat. Może się też tak zdarzyć, że np. część przedmiotów zostanie podzielona zostanie w naturze, a pozostała część sprzedana licytacyjnie. Wchodząca w skład majątku wspólnego nieruchomości może być również w części podzielona fizycznie, a w części sprzedana.

Sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**

w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/434/2020-2021**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Mianowicie po ustaniu wspólności majątkowej powstaje własność ułamkowa, czyli udział we współwłasności, który podlega (czasami pod pewnymi warunkami) samodzielnemu obrotowi.

Wniosek o podziału majątku wspólnego

Podział sądowy wymaga złożenia wniosku stosownego wniosku do sądu:

Gdy małżonkowie złożą zgodny wniosek co do sposobu podziału majątku wspólnego, co do zasady sąd wyda postanowienie odpowiadające treści wniosku, tj. wówczas gdy projekt podziału nie sprzeciwia się prawu ani zasadom współżycia społecznego, ani też nie narusza w sposób rażący interesu osób uprawnionych.

Małżonkowie mają swobodę w zakresie wyboru sposobu podziału majątku i mogą np. ustalić, że majątek otrzyma jedno z nich lub zdecydować o jego sprzedaży, pomimo że wchodzące w skład majątku wspólnego przedmioty mogłyby być bez przeszkód podzielone w naturze.

W sytuacji, gdy strony nie porozumiały się samodzielnie i nie dokonały podziału majątku wspólnego w drodze umowy, sąd w ramach postępowania o podział majątku wspólnego będzie decydował o ostatecznym kształcie sposobu dokonania poszczególnych składników majątku wspólnego.

Wniosek o podział majątku wspólnego powinien poza wymogami przewidzianym dla każdego pisma procesowego, o których mowa w art. 126 k.p.c. zawierać:

- sformułowanie wniosku o ustalenie czy udziału małżonków (byłych małżonków) w majątku wspólnym sąd równe;
- wniosek o ustalenie które przedmioty majątkowe wchodzi w skład tego majątku;
- określenie sposobu podziału majątku wspólnego;
- dodatkowo roszczenia o zwrot nakładów, wydatków, pożytków bądź zapłatę wynagrodzenia a wyłączenie korzystania z majątku wspólnego (lub jego części).

Udziały w majątku wspólnym

Na dokonanie podziału majątku wspólnego, a w szczególności na rozliczenia, jakie w wyniku tego podziału powinny być dokonane pomiędzy małżonkami, wpływ ma wysokość udziałów małżonków w tym majątku. W tym miejscu wyjaśnić należy, iż każdy wniosek o podział majątku dorobkowego winien zawierać również wniosek o ustalenie wielkości udziałów w majątku wspólnym, tj. o ustalenie że udziały te są równe względnie ustalenie, że są one nie równe. W tym ostatnim przypadku wnioskodawca ma obowiązek wskazać w jakiej proporcji

Sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**

w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/434/2020-2021**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

żąda ustalenia wielkości udziałów (np. 1/3 do 2/3). Przy czym zasadą jest, że oboje małżonkowie mają równe udziały w majątku wspólnym (art. 43 § 1 k.r.o.). Z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać, aby ustalenie udziałów w majątku wspólnym nastąpiło z uwzględnieniem stopnia, w którym każdy z nich przyczynił się do powstania tego majątku (art. 43 § 2 zd. 1 k.r.o.), przy czym przy ustaleniu, w jakim stopniu każdy z małżonków przyczynił się do powstania majątku wspólnego, uwzględnia się także nakład osobistej pracy przy wychowaniu dzieci i we wspólnym gospodarstwie domowym (art. 43 § 3 k.r.o.).

Po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej udziały w majątku wspólnym są równe. Odmiennie jednak uregulowano krąg podmiotów uprawnionych do zgłoszenia żądania ustalenia ich nierówności. Z żądaniem ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym mogą wystąpić wyłącznie małżonkowie. Wyjątek od powyższej zasady, dotyczy przypadku uregulowanego w art. 43 § 3 k.r.o. w którym przewidziano, że spadkobiercy małżonka mogą wystąpić z takim żądaniem tylko wtedy, gdy spadkodawca wytoczył powództwo o unieważnienie małżeństwa albo o rozwód lub wystąpił o orzeczenie separacji.

Ustanowienie nierównych udziałów uzależnione jest od istnienia ważnych powodów oraz nierównego stopnia przyczynienia się do powstania majątku wspólnego. Obie przesłanki muszą być spełnione łącznie, przy czym oceniane są zawsze w odniesieniu do postępowania małżonków. Potrzeby, interesy osób trzecich (np. małoletnich dzieci, wierzycieli) nie są uwzględniane przy dokonywaniu oceny nierównych udziałów w majątku wspólnym, a jedynie badana jest postawa oraz postępowanie jednego małżonka lub obojga małżonków. Postawa i postępowanie małżonków w tym przypadku musi odnosić się do możliwości tworzenia, powstania i powiększania majątku wspólnego. Mianowicie istotne jest to czy dany małżonek w pełni wykorzystywał swoje możliwości, zgodne z wykształceniem i przygotowaniem zawodowym do powstania tego majątku. Przy czym nie chodzi jedynie o ustalenie, który z małżonków więcej zarabiał i w ten sposób w większym zakresie przyczynił się do powstania majątku wspólnego. Albowiem w sytuacji gdy np. z podziału obowiązków małżeńskich i rodzicielskich wynikać będzie, że jeden z małżonków większym stopniu skupi się na opiece nad dziećmi a drugi w większym stopniu na pracy i utrzymaniu rodziny, to zarzut tego ostatniego małżonka o przyczynienie się w większym stopniu, będzie nie zasadny.

Roszczenie ustalenia nierównych udziałów nie jest możliwe w postępowaniu apelacyjnym. Jeżeli więc przed sądem I instancji toczy się sprawa o podział majątku w równych częściach, apelacja nie pozwala na rozszerzenie żądań o podział na udziały nierówne.

Sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**

w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/434/2020-2021**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Długi a podział majątku wspólnego małżonków

Z prawnego punktu widzenia długi nie wchodzą w skład majątku, ale go „obciążają”, to znaczy podlegają zaspokojeniu z jego aktywów. Takie rozumienie omawianego zagadnienia w odniesieniu do czynności podziału majątku wspólnego powoduje, że w postępowaniu długi nie podlegają podziałowi. Sąd bowiem dokona podziału majątku wspólnego bez dokonywania rozdzielania pasywów. Umowne ustalenia co do przejęcia długu (długów) przez jednego z małżonków bez zgody wierzyciela nie są względem niego skuteczne. Natomiast są skuteczne między małżonkami i mogą być dochodzone na zasadzie regresu.

Przedawnienie roszczenia o podziału majątku wspólnego, wygaśnięcie roszczeń ubocznych

Regułą obowiązującą w systemie prawa cywilnego jest przedawnienie roszczeń majątkowych. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, roszczenia majątkowe ulegają przedawnieniu (§ 1 art. 117 k.c.). Wskazany wyjątek są roszczenia o zniesienia współwłasności, które nie ulegają przedawnieniu (art. 200 k.c.). Roszczenie o podział majątku wspólnego nie ulega więc przedawnieniu i może być zgłoszone przez któregokolwiek z małżonków w dowolnym terminie. Ponadto nie można się go zrzec (art. 57 § 1 k.c.).

Jednakże należy zwrócić uwagę, że roszczenia oboczne rozstrzygane w postępowaniu działowym, nie zgłoszone w tym postępowaniu wygasają. Mianowicie chodzi tu o roszczenia wskazane w art. 567 § 1 k.p.c. tj. zwrot wydatków, nakładów i pożytków, wynagrodzenie za wyłączne korzystanie z majątku wspólnego itd. Jeśli roszczenia te nie zostaną zgłoszone w postępowaniu działowym, wygasają.

Strony postępowania o podział majątku

Uczestnikami omawianego postępowania są małżonkowie lub byli małżonkowie. W sytuacji kiedy podział majątku następuje wskutek śmierci jednego z nich, stroną postępowania mogą być także następcy prawni (spadkobiercy). Uczestniczyć w postępowaniu mogą także wierzyciel jednego lub obojga małżonków lub byłych małżonków, pod warunkiem że dokonał on zajęcia roszczenia o podział majątku wspólnego w postępowaniu egzekucyjnym. W tym ostatnim przypadku wierzyciel zwykle jest wnioskodawcą albowiem bez dokonania podziału majątku wspólnego niejednokrotnie nie jest w stanie przeprowadzić skutecznie postępowania egzekucyjnego.

W szczególnych przypadkach stroną postępowania może zostać także gmina lub Skarb Państwa.

Sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**

w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/434/2020-2021**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Ustalenie składu i wartości majątku wspólnego

Zgodnie z art. 567 § 3 w zw. z art. 684 k.p.c., sąd prowadzący postępowanie o podział majątku wspólnego ma obowiązek ustalenia składu i wartości majątku ulegającego podziałowi. Oczywiście we wniosku należy wskazać wszystkie wartości majątkowe wchodzące w skład majątku wspólnego, jednakże w sytuacji gdy w trakcie postępowania ujawni się element majątkowy który nie został przez nikogo podany, sąd nie może go pominąć. *Jak już wyżej wspomniano, przedmiotem podziału majątku wspólnego małżonków objęte są tylko aktywa. Dlatego też długów zaciągniętych przez oboje małżonków nie rozlicza się przy podziale majątku wspólnego. W konsekwencji dokonanie podziału nie ma wpływu na istnienie długu. Przerzucenie długu tylko na jednego z małżonków naruszałoby prawa wierzycieli. Tym nie mniej w razie spłaty długu (jego części) przez jednego z małżonków, spłata ta będzie zwalniała z długu w tym zakresie także drugiego z małżonków. Rozliczenie między nimi (małżonkami) z tego tytułu następować powinna na zasadzie regresu.*

Między chwilą ustania wspólności majątkowej a chwilą dokonania podziału majątku wspólnego może upłynąć znaczny okres. Jest to czynnik, który bez wątpienia oddziałuje na określenie wartości majątku wspólnego, ale także może mieć wpływ na jego skład. W pierwszym przypadku tyczy się to zwłaszcza różnic w wartości przedmiotów majątkowych z chwili ustania wspólności do tej która jest w chwili dokonywania działu. Przy czym zasadą jest że przyjmowana jest wartość rzeczy z chwili dokonywania podziału majątku, jednakże według stanu tej rzeczy z chwili ustania wspólności.

Co do zasady podział majątku wspólnego powinien obejmować przedmioty, które istniały w chwili ustania wspólności majątkowej i które istnieją w chwili dokonywania podziału.

W skład majątku wspólnego ulegającego podziałowi wchodzi również przedmioty, które wskutek niewłaściwego ich używania albo w sposób niezgodny z prawem zostały zbyte, utracone, zużyte lub zniszczone albo roztrwonione przez jednego z małżonków lub jego następców prawnych, a także przedmioty, które nie weszły do wspólności z winy jednego z małżonków. Jednakże nie przeczy to możliwości rozliczenia przedmiotu majątkowego, który wchodził w skład majątku dorobkowego małżonków, a obecnie z różnych względów już nie istnieje, np. na zasadzie spłaty. Mianowicie wartość tej rzeczy powiększa wartość majątku wspólnego.

W praktyce sądowej oszacowanie wchodzących w skład majątku wspólnego przedmiotów wymaga wiadomości specjalnych. Zatem sąd zobowiązany jest powołać jednego lub kilku biegłych określonej specjalności, np. w przypadku konieczności określenia wartości nieruchomości będzie to biegły rzeczoznawca majątkowy. Konieczność dopuszczenia dowodu

Sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**

w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/434/2020-2021**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

z biegłych powstanie wówczas, gdy między uczestnikami postępowania powstanie spór co do tej wartości. Tym nie mniej, zgodne określenie wartości należących do majątku wspólnego przedmiotów nie jest dla sądu wiążące w sposób wyłączający możliwość działania z urzędu.

Rozliczenia wydatków i nakładów

Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie zdefiniuje pojęcia „wydatki” i „nakłady”. W orzecznictwie przyjęto, że wydatki i nakłady wskazane w art. 45 k.r.o. obejmują wszystkie przysporzenia na rzecz jednej masy majątkowej, dokonane z uszczerbkiem dla drugiej masy majątkowej. Chodzi tutaj o przysporzenia między majątkami małżonków. Jak już wcześniej wyjaśniono istnieją majątki osobiste małżonków i ich majątek wspólny. Zatem w praktyce może dochodzić do przepływu kapitałów między tymi majątkami.

Zgodnie z art. 45 § 1 k.r.o każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady dokonane z majątku wspólnego na jego majątek osobisty, z wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód. Można również żądać zwrotu wydatków i nakładów, które poczyniło się ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny. Nie można żądać zwrotu wydatków i nakładów zużytych w celu zaspokojenia potrzeb rodziny, chyba że zwiększyły wartość majątku w chwili ustania wspólności. Zwrotu wydatków i nakładów dokonuje się przy podziale majątku wspólnego, jednak sąd może nakazać wcześniejszy zwrot, jeżeli wymaga tego dobro rodziny.

Tak więc obowiązek rozliczeń dokonywanych na podstawie art. 45 k.r.o. nie dotyczy wydatków poczynionych z majątku wspólnego na nabycie lub naprawę przedmiotów służących wyłącznie do zaspokojenia osobistych potrzeb jednego z małżonków i wchodzących w skład jego majątku osobistego. Obowiązek rozliczenia nie obejmuje także wydatków i nakładów poczynionych z majątku wspólnego na bieżące utrzymanie i zaspokojenie normalnych potrzeb jednego z małżonków, np. naukę, leczenie, wypoczynek.

Rozliczenia poszczególnych przedmiotów

Stosownie do art. 567 § 3 w zw. z art. 686 k.p.c. w postępowaniu o podział majątku wspólnego sąd rozstrzyga także o wzajemnych roszczeniach pomiędzy małżonkami (ich następcami prawnymi) z tytułu posiadania poszczególnych przedmiotów, które wchodziły w skład majątku wspólnego, pobranych pożytków i innych przychodów, poczynionych na ten majątek nakładów i spłaconych długów dotyczących tego majątku. Konstrukcja przyjęta w tym przepisie odnosi się do rozliczeń powstałych w okresie między ustaniem wspólności majątkowej małżeńskiej a dokonaniem podziału majątku wspólnego. Przykładem takiego

Sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**

w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/434/2020-2021**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

roszczenie może być wynagrodzenia za wyłączone korzystanie po ustaniu wspólności z mieszkania wchodzącego w skład majątku wspólnego, wyłączone pobieranie wynagrodzenia które majątek wspólny generował. Klasycznym przykładem jest czynsz najmu z mieszkania które stanowi majątek wspólny.

Roszczenia z tytułu spłaconych długów

W postępowaniu działowym sąd rozstrzyga również o wzajemnych roszczeniach pomiędzy małżonkami (ich następcami prawnymi) z tytułu spłaconych długów związanych z majątkiem wspólnym. Jeżeli jedno z małżonków (lub jego następcą prawny) zaspokoił wierzyciela, może żądać od drugiego małżonka (lub jego następcy prawnego) zwrotu tego, co świadczył w częściach odpowiadających wielkości jego udziału w majątku wspólnym. W takim przypadku sąd dokonujący podziału majątku wspólnego, orzeka o obowiązku zwrotu, likwidując w ten sposób możliwość dalszego sporu między małżonkami. Jednakże rozstrzygnięcie o innych niespłaconych długach nie jest możliwe w postępowaniu działowym.

Sytuacja, gdy określonego przedmiotu nie da się podzielić. Czy wybór ten będzie przysługiwał małżonkom, czy też będzie mieścił się on w zakresie działań sądu?

Jeżeli uprawnieni złożą zgodny wniosek w zakresie wybranego przez nich sposobu podziału, wówczas sąd będzie nim związany. Sąd uzyska prawo wyboru sposobu podziału majątku wspólnego, w sytuacji gdy małżonkowie nie zajmą zgodnego stanowiska w tym przedmiocie. Przysługujące sądowi prawo wyboru będzie jednak uzależnione od wyrażenia stanowiska małżonków co do sposobu podziału polegającego na przyznaniu danego przedmiotu jednemu z nich. Jeżeli żadne z małżonków nie wyrazi zgody na przyznanie mu oznaczonego przedmiotu, wówczas sąd będzie zobowiązany do zarządzenia jego sprzedaży, w trybie przepisów kodeksu cywilnego o egzekucji. Przedmiotowy sposób podziału uchodzi za najbardziej kosztowny. Sąd nie może przyznać określonego przedmiotu małżonkowi wbrew jego woli. To do małżonka bowiem, a nie do sądu należy ocena, czy dany przedmiot jest mu potrzebny. Przy czym w pierwszym rzędzie należy rozważać możliwość fizycznego podziału rzeczy (majątku). Dopiero w sytuacji w której z natury rzeczy wiadomym jest że nie da się jej podzielić, należy przyznać rzecz jednego z małżonków z obowiązkiem spłaty drugiego.

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Podsumowanie

Podział majątku wspólnego (ustanie wspólności majątkowej małżeńskiej) jest zazwyczaj skutkiem uprzedniego orzeczenia przez sąd wyroku rozwodowego bądź unieważniającego małżeństwo. Jednakże sądowy podział może być konieczny także w przypadku śmierci jednego z małżonków (kiedy pozostawia on po sobie spadkobierców), upadłości jednego z nich lub też ustanowienia rozdzielności majątkowej.

Wykaz skrótów :

- K.r.o. - kodeks rodzinny i opiekuńczy
- K.c. – kodeks cywilny
- K.p.c. – kodeks postępowania cywilnego,
- P.u.n. – prawo upadłościowe i naprawcze